

פורום חוקרי התיירות בישראל

הכנס השנתי – תשע"ו

"פיתוח תיירות בתנאי איום מתמשך –

הרצוי המצוי והפיצוי"

החוג ללימודי תיירות, המכללה האקדמית אשקלון

ימים ג'-ד', 16-17 בפברואר, 2016

אשקלון

הוועדה המארגנת

עמוס רון (יו"ר)

יעל רם

חיים נוי

המכללה האקדמית אשקלון

עליזה פליישר

האוניברסיטה העברית בירושלים

תוכנית הכנס

תוכנית הכנס – יום שלישי 16.2.16

פיתוח תיירות בתנאי איום מתמשך – סיור במועצה המקומית חוף אשקלון ומרחב שדרות

לוח זמנים:

9:30 התכנסות בתחנת הרכבת באשקלון

10:15-11:00 חוף אשקלון – ניצנים (בהדרכת יאיר פרג'ון ויפעת בן שושן)

11:15-12:00 מוזיאון קטיף

12:15-12:45 נסיעה

12:45-13:30 הדרכה נתיב העשרה (בהדרכת יאיר פרג'ון ויפעת בן שושן)

13:45 שדרות – ארוחת צהרים אצל מזל (שדרות)

15:00-15:30 גבעת קובי – תצפית ושיחה (חממה למנהיגות רב תרבותית)

15:45-16:45 מרכז הצעירים שדרות (חממה למנהיגות רב תרבותית)

17:30 הקפצה חזרה לתחנת הרכבת, לבתי המלון ולמכללה האקדמית אשקלון

19:30 מושב פתיחה חגיגי

פתיחה וברכות – משנה לראש עיריית אשקלון - מר יורם שפר

פאנל בנושא "פיתוח תיירות בתנאי איום מתמשך – הרצוי, המצוי והפיצוי" – מנחה פרופ' נעם שובל, האוניברסיטה העברית בירושלים.

יו"ר המושב – פרופ' עליזה פליישר

משתתפים (לפי סדר הא"ב):

מירה אלטמן – מנכ"לית בנייני האומה בירושלים

אלי גונן – נשיא התאחדות המלונות בישראל

אמיר הלוי – מנכ"ל משרד התיירות

יאיר פרג'ון – ראש מועצה אזורית חוף אשקלון

יוסי פתאל – מנכ"ל לשכת מארגני תיירות נכנסת לישראל

רעיה שורקי – מנהלת חטיבת קהל וקהילה – רשות הטבע והגנים

תוכנית הכנס – יום רביעי 17.2.16

15: 45-9: 8 קפה ורישום

30: 9-15: 9 פתיחה וברכות

- ד"ר עמוס רון, ראש החוג ללימודי תיירות, המכללה האקדמית אשקלון
- פרופ' שלמה גרוסמן, נשיא, המכללה האקדמית אשקלון

30: 9-11: 00 מושב ראשון – פנים, קולות ומוטיבציות: היבטים של התנהגות תיירים –

יו"ר המושב – פרופ' אלי אברהם

- פרופ' עליזה פליישר, ד"ר איל ארט וד"ר נתן מגן – האוניברסיטה העברית בירושלים – Hosts' Personal Photo as a Trust Generator on Airbnb
- ד"ר נוגה קולינס-קריינר, פרופ' נורית קליאוט – אוניברסיטת חיפה – Particularism vs. Universalism in Hiking Tourism
- ד"ר דריה מעוז – מכללת הדסה – יחסים מסוכנים: תיירות יהודיות ומקומיים ערבים בסיני
- פרופ' חיים נוי – המכללה האקדמית אשקלון – תיירי ואתרי מורשת: טקסטים וקולות מספר המבקרים במוזיאון גבעת התחמושת בירושלים

00: 11 – 11: 15 הפסקת קפה

15: 11-12: 45 מושבים מקבילים

תיירות תרבות ומורשת – יו"ר המושב – ד"ר קובי כהן-הטב (בניין 5 חדר 110)

- פרופ' שאול קרקובר – אוניברסיטת בן-גוריון בנגב – תיירות מורשת יהודית כתיירות נישה ביישובים פריפריאליים קטנים: המקרה של בלמונטה, פורטוגל
- ד"ר רפאל (רפי) לואיס – אוניברסיטת חיפה והמכללה האקדמית אשקלון – לחיות בעבר (Living in the past): עתידה של התיירות ההיסטורית בארץ ישראל
- ד"ר גילה אורן¹ ופרופ' יניב פוריה² – המכללה למנהל המסלול האקדמי¹, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב² – לבקר או לא לבקר? טיפולוגיה של מוזיאונים לאור תהליך קבלת החלטות וחויית הביקור
- ד"ר אדר ירום – אוניברסיטת בן-גוריון בנגב – על מסעות ואמנות: שילוב הידע ההיסטורי בהוראה אקדמית של תיירות

דרכים, מוביליות ועלייה לרגל – יו"ר המושב – דר' נגה קולינס-קריינר (בניין 5 חדר 111)

- ד"ר אבי ששון – המכללה האקדמית אשקלון – אתרי עלייה לרגל של האסלאם בא"י
- שי יגל – "שבילים קהילתיים" – שבילי הליכה רב יומיים

- אלעד אלמוג ופרופ' שאול קרקובר – אוניברסיטת בן-גוריון בנגב – דרכי תיירות כמוצר בהשוואה למוצרים קודמים
- ד"ר יוני איילון – המכללה האקדמית אשקלון – בועה תיירותית, הנסיעה באוטובוס במהלך סיור בישראל

12:45-13:45 הפסקת צהרים

15:15 -13:45 מושב שלישי – תיירות אל מול קונפליקטים – יו"ר המושב - פרופ' עליזה פליישר

- ד"ר דלית גסול – המכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן - מודל תיירותי סביבתי למזעור קונפליקטים בחופי הכנרת
- יורם בן ארי, פרופ' מרדכי שכטר ופרופ' חזי ישראלי – אוניברסיטת חיפה – השפעת שינויי אקלים על תשתית התיירות והתאמות לתרחישי אקלים צפויים
- בן לב-קדש – האוניברסיטה העברית בירושלים – הבניית תודעת סכסוך באתרי תיירות: ירושלים והסכסוך הציוני-ערבי
- פרופ' אלי אברהם – אוניברסיטת חיפה - שיווק יעדי תיירות ושיקום תדמית בזמן משבר תיירות: המקרה של מצרים

15:15 – 15:30 הפסקת קפה

17:00 – 15:30 מושב רביעי – פיתוח תיירות – יעדים ואתגרים – יו"ר המושב – פרופ' שאול קרקובר

- ד"ר מיה דואני – מכללת תל חי - משולש היחסים טבע, תיירות, קהילה: המקרה של עמק החולה
- ד"ר ירון ארגז – משרד התיירות והמכללה האקדמית אשקלון – מדידה תת מדינתית של תיירות
- משה שמא – אוניברסיטת בן-גוריון בנגב והמכללה האקדמית אשקלון – פיתוח תיירות אורבנית
- ד"ר ערן כתר – המכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן - אסטרטגיות לשיווק תיירות בתנאי איום מתמשך: שיווק תיירות למדינות מתפתחות

17:15 – 17:00 סיכום היום

*במהלך הכנס תתאפשר גלישה חופשית באינטרנט של המכללה, עם שם המשתמש והסיסמה: tourism2016

סדר ההרצאות לפי סדר א-ב של המציגים

- אלי אברהם – שיווק יעדי תיירות ושיקום תדמית בזמן משבר תיירות: המקרה של מצרים
גילה אורן – לבקר או לא לבקר? טיפולוגיה של מוזיאונים לאור תהליך קבלת ההחלטות וחוויית הביקור
יוני איילון – בועה תיירותית, הנסיעה באוטובוס במהלך סיור בישראל
אלעד אלמוג – דרכי תיירות כמוצר בהשוואה למוצרים קודמים
ירון ארגו - סוגיות במדידה של תיירות ברמה תת מדינתית בישראל
איל ארט - Hosts' Personal Photo as a Trust Generator on Airbnb
יורם בן-ארי – השפעת שינויי אקלים על תשתית התיירות והתאמות לתרחישי אקלים צפויים
דלית גסול – KiSTOS: מודל תיירותי סביבתי למזעור קונפליקטים בחופי הכנרת
מיה דואני – משולש היחסים טבע, תיירות, קהילה: המקרה של עמק החולה
אנבלה דיניס – תיירות מורשת יהודית כתיירות נישה ביישובים פריפריאליים קטנים: המקרה של בלמונטה, פורטוגל
שי יגל – שבילי הליכה רב יומיים מבוססי קהילה: אמצעי לפיתוח כלכלה מקומית בקהילות פגיעות (fragile communities), והגדלת שרשרת הערך (value chain) בפריפריה
חזי ישראלי – השפעת שינויי אקלים על תשתית התיירות והתאמות לתרחישי אקלים צפויים
אדר ירום – על מסעות ואמנות: שילוב הידע ההיסטורי בהוראה אקדמית של תיירות
ערן כתר – אסטרטגיות לשיווק תיירות בתנאי איום מתמשך: שיווק תיירות למדינות מתפתחות
בן לב-קדש – הבניית תודעת סכסוך באתרי תיירות: ירושלים והסכסוך הציוני-ערבי
רפאל (רפי) לואיס – לחיות בעבר (Living in the past): עתידה של התיירות ההיסטורית בארץ ישראל
דריה מעוז – יחסים מסוכנים: תיירות יהודיות ומקומיים ערבים בסיני
חיים נוי – תיירי ואתרי מורשת: טקסטים וקולות מספר המבקרים במוזיאון גבעת התחמושת בירושלים
עליזה פליישר – Hosts' Personal Photo as a Trust Generator on Airbnb
גה קולינס קריינר – Particularism vs. Universalism in Hiking Tourism
נורית קליאוט – Particularism vs. Universalism in Hiking Tourism
שאול קרקובר – דרכי תיירות כמוצר בהשוואה למוצרים קודמים
שאול קרקובר – תיירות מורשת יהודית כתיירות נישה ביישובים פריפריאליים קטנים: המקרה של בלמונטה, פורטוגל

משה שמא – פיתוח תיירות אורבנית

אבי ששון – היררכיה של אתרי עלייה לרגל במישור החוף הדרומי בתקופה העות'מאנית ותיקופת המנדט

חוברת תקצירים

שיווק יעדי תיירות ושיקום תדמית בזמן משבר תיירות: המקרה של מצרים

אלי אברהם

החוג לתקשורת, אוניברסיטת חיפה

Egypt – a “must see” destination for generations of visitors – is considered to be one of the strongest tourism brands in the Middle East and tourism remains its dominant industry, accounting for 20% of its annual GDP. Over the past decades the country has suffered many crises such as wars, terrorist attacks, internal political tensions and violent changes in government. As can be expected, all of these were reported in the international media and had a negative effect on the flow of tourism into the country. By adopting the “multi-step model for altering place image,” this study includes qualitative content analysis of news reports, press interviews and relevant elements of advertising campaigns in order to uncover media policy, strategies, events and marketing initiatives used by Egyptian marketers and officials in order to restore a positive image of their country and bring back tourists after crises. The analysis shows that three types of strategies were used by Egyptian marketers to repair the country’s image: source, message and audience; and a variety of other steps were also adopted.

לבקר או לא לבקר? טיפולוגיה של מוזיאונים לאור תהליך קבלת ההחלטות וחוויית הביקור

To visit or not to visit? Typology of museums based on the consumer decisions making process and the visit experience

Gila Oren* and Yaniv Poria**

*School of business administration, College of Management Academic Studies

**The Department of Hotel and Tourism Management, Ben-Gurion University of
the Negev

מוזיאוניים, מעבר להיותם סוכנים המכוונים להטמעת הון תרבותי (Bourdieu, 1973 ; Fyfe, 2004), מהווים מרכיב חשוב בפעילות התיירותית. גוף הידע האקדמי מרביתו עוסק במניעים לביקור ובתפקידם ותרומתם של מוזיאונים לחברה. בחינה ביקורתית של הספרות מלמדת על התעלמות מגורמים כמו חוויית הביקור, התועלות העולות מהביקור, השלכות הביקור והחסמים לביקור. בנוסף, עד כה לא נעשה ניסיון ליצור טיפולוגיה של מוזיאונים תוך התייחסות לגורמים להם חשיבות לניהול חוויית הביקור ולחוויה התיירותית בה מהווה הביקור במוזיאון, אלא מרכיב אחד בלבד (Kirchberg & Tröndle, 2012). מחקר זה מבקש לתרום לגוף הידע הקיים תוך מתן דגש לסוגיות אליהם עד כה לא הופנתה תשומת לב מחקרית כמו החסמים לביקור והתמודדות עם השאלה מדוע אנשים נמנעים מלבקר במוזיאונים בכלל ובעת פעילות תיירותית בפרט גם כאשר עלות הכניסה היא אפס (Weil, 2012).

לאור אופיו החשיפתי במחקר זה אומצה אסטרטגיית מחקר איכותנית. כלי המחקר בו נעשה שימוש הוא ראיונות עומק חצי-מובנים. הראיונות נסבו סביב המניעים לביקור, החסמים לביקור, תפיסת התועלות העולות מהביקור, החוויה הרגשית בעת הביקור, והשלכת הביקור על החוויה התיירותית. במהלך הראיון המשתתפים התבקשו להתייחס לחוויות תיירותיות שונות במסגרתן החליטו לבקר/לא לבקר במוזיאונים.

ממצאי המחקר מלמדים כי על מנת להבין את החלטת הפרט האם לבקר/לא לבקר במוזיאון יש צורך ללמוד את תפיסתו באשר להשלכות הביקור על חווייתו כתייר. למחקר תרומה לגוף הידע התיאורטי וכן לניהול מוזיאונים בכלל וחוויית הביקור בפרט.

מקורות

Bourdieu, P. 1973. Cultural Reproduction and Social Reproduction. IN R. Brown (ed.) *Knowledge, Education and Cultural Change: Papers in the Sociology of Education*. London: Tavistock. Pp. 71-112.

Fyfe, G. (2004). Reproductions, Cultural Capital and Museums: Aspects of the Culture of Copies. *Museum and Society*, 2(1), 47-67.

Kirchberg, V., & Tröndle, M. (2012). Experiencing exhibitions: A review of studies on visitor experiences in museums. *Curator: The Museum Journal*, 55(4), 435-452.

Kirchberg, V., & Tröndle, M. (2015). The Museum Experience: Mapping the Experience of Fine Art. *Curator: The Museum Journal*, 58(2), 169-193.

Weil's. (2012). Making Museums Matter. In *Knowledge, Education, and Cultural Change*. R. Brown (Ed.). Smithsonian Institution. Washington DC.

בועה תיירותית, הנסיעה באוטובוס במהלך סיור בישראל

יוני איילון

המכללה אקדמית אשקלון

ההרצאה עוסקת במוביליות ובדפוס תנועה במרחב—תנועה פיזית, מדומיינת, וירטואלית. אבחן בהרצאה זו כיצד נערכים מפגשים במהלך הנסיעה באוטובוס ואבחן את הקשרם להתפתחות רשתות חברתיות.

ישנן מספר אפשרויות לתנועה במרחב וליצירת רשת חברתית. ניתן לעשות זאת באמצעות נסיעה פיזית, תנועה וירטואלית מדומיינת באמצעות טקסטים או סרטים ובצורה של תקשורת בין אישית בטלפון, בכתב או בפקס.

האוטובוס משמש כלי תנועה למעבר ממקום למקום. בשיח על תיירות ההמונים מדובר על האוטובוס ככלי שמפריד בין התייר למרחב המתוייר. התיירים נעים במהירות ממקום למקום, ללא מבט מעמיק וללא חיכוך עם הסביבה. המפגשים עם המקומיים יהיו אקראיים וקצרים בלבד. מכאן נוצרה ההנחה שבסוג זה של תיירות התייר רואה את המדינה "מבעד לחלון האוטובוס הממוזג".

חוקרי תיירות חינוכית עוסקים בנעשה בתוך האוטובוס וטוענים כי זמן הנסיעה באוטובוס יוצר "קהילה בבועה", כלומר זהו זמן שבו בני הנוער אכן נחשפים לנופים החולפים לעיניהם מבעד לחלון האוטובוס אבל עסוקים רוב הזמן בעצמם וכל אחד בוחן את עצמו ואת חברו.

במחקר שעסק בנוער המגיע במסגרת תגלית נמצא כי 94% מהמשיבים מסכימים או מסכימים מאוד עם ההיגד "הנסיעה יחד באוטובוס נתנה לי להבין מה יש לנו במשותף" (Saxe et al., 2009).

האווירה בנסיעה, שבה כל הקבוצה נמצאת יחד אך כל אחד יכול גם להתייחד עם מחשבותיו והרהוריו, מהווה זמן איכות ייחודי. היא נותנת זמן לחשוב על המידע הרב שנמסר בסיור ומאפשרת לעבד מבחינה רגשית את התהליכים האישיים הפנימיים שעוברים בני הנוער. יחד עם זאת יש פנאי לשיחות זה עם זה בתוך הקבוצה פנימה ובין הקבוצות. לדברי המשתתפים, הזמן הארוך שבו הם מבלים יחד באוטובוס במנותק מהסביבה הוא מפגש חשוב שמחבר בין שתי הקבוצות.

בהרצאה יובאו ציטוטים של משתתפי קבוצות נוער בסיור חינוכי בישראל המעידים כי האינטראקציה בין המשתתפים והחיבור שנוצרו בזמן הנסיעה היו אחד הגורמים בהשפעה החיובית של הסיור בישראל על בני הנוער.

דרכי תיירות כמוצר בהשוואה למוצרים קודמים

אלעד אלמוג ושאל קרקובר

המחלקה לגאוגרפיה ופיתוח סביבתי, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

דרכי תיירות הינן מוצר תיירותי בעל חשיבות הולכת וגוברת ברחבי העולם המפותח והמתפתח. כותבים מסוימים אף מגדירים דרכי תיירות כתקווה הטובה ביותר לפיתוח תיירות בת קיימא. בעשור האחרון הולכים ומתרבים המחקרים שעוסקים בנושא זה. מתברר כי דרכי תיירות הינן מוצר מורכב מאחר והן דורשות שיתופי פעולה בין קשת רחבה של בעלי עניין מאזורים גיאוגרפים אחדים ומוקדי פעילות שונים. יתרה מזו, דרכי תיירות מצריכות חשיבה חדשנית שמצליחה להפוך את הדרך עצמה למסע של גילוי וחוויה ייחודית עבור התייר. כך לדוגמה ה-Fairytale Route בצפון גרמניה הפכה את אגדות האחים גרים לאגלומרציה של סיפורים שמספקים פרנסה לכפרים שלאורך הדרך. הדבר נכון גם לגבי Route 66 בארצות הברית שם השתמשו באלמנטים כמו נוסטלגיית ה-Golden age של שנות ה-50 לצד החלום האמריקאי. נושאים אלו ואחרים מהווים מגנט לתיירים שמעוניינים לחוות מסע של חופש לאורך ציר מתוחם היטב ושנושאו מוגדרים בצורה ברורה.

הספרות המקצועית מצביעה על כך שלדרכי תיירות יש פוטנציאל רב במונחים של קונפיגורציה ואינטגרציה מרחבית יחד עם חופש בחירה מגוון. אולם עיקר הספרות המקצועית הדנה בדרכי תיירות הינה חדשה יחסית וטרם טיפלה בשאלה כיצד דרכי תיירות מתייחסות למוצרי התיירות האחרים שהיו על המדף לפני כן כדוגמת אזורי תיירות, יעדי תיירות, ומקבצי תיירות. הסיבה לחשיבות שבהתייחסות למוצרים שקדמו לדרך תיירות נובעת מעצם העובדה שדרך תיירות כוללת בתוכה את המוצרים האחרים. מטרתה של הרצאה זו להציג מודל קונספטואלי שממחיש את היחסים שבין דרך תיירות לבין מוצרי התיירות הכלולים בתוכה הן מבחינת הביקוש וההיצע, הן מבחינת ההשתרעות הגאוגרפית והן מבחינת הפוטנציאל לשיתופי פעולה לקידום הכלכלה האזורית.

סוגיות במדידה של תיירות ברמה תת מדינתית בישראל

ירון ארגז

משרד התיירות, האגף למחקר, סטטיסטיקה וניהול ידע

והמכללה האקדמית אשקלון

במרבית המדינות בעולם נאספים נתונים על ענף התיירות כגון היקף התיירות ותרומת הענף לכלכלה, ברמה הלאומית. הנתונים נאספים במערכות ביקורת הגבולות בכל מדינה ובמקרים רבים מתבצעת השלמה של הנתונים באמצעות סקרים שונים. כאשר מדובר במדידה של תיירות ביחידות גיאוגרפיות קטנות יותר ממדינה שלמה, המדידה הופכת מורכבת יותר הואיל ואין בדרך כלל גבולות ברורים שאותם התיירים חוצים. על מנת לזהות את התיירות ומשקלה בכלכלה האזורית/המקומית יש לבצע סקרים רבים יותר, תדירים יותר ומפורטים יותר. כמו כן מתווספות למורכבות סוגיות של היכן לבצע את הסקרים ובאיזו עונות בשנה ואיך לשפר את אמינותם.

ניתוח לאומי, אזורי או מקומי אשר מבטא את משקל התיירות ביחס ליתר ענפי הכלכלה מכונה חשבון לווין (TSA) או חשבון לווין אזורי (R-TSA). יש לציין שלא קיימת בהכרח הצדקה לבצע חשבון לווין אזורי בכל אזור בו קיימת פעילות תיירותית. מדובר בהשקעה גדולה של משאבי תקציב וזמן כאשר לא תמיד ברורה התועלת של השקעה כזו.

אין תורה כתובה לביצוע חשבון לווין אזורי. ההמלצות המרכזיות של ארגונים בינלאומיים (UNWTO, OECD, INROUTE) בנושא זה מתייחסות לחשבון לווין ברמה הלאומית בלבד. לגבי יחידות גיאוגרפיות קטנות יותר מומלץ לבצע בדיקת היתכנות מקדימה שמטרתה לבחון האם ניתן לאסוף נתונים רלבנטיים ברמת האזור. לאחר מכן, בכפוף לתוצאה חיובית ניתן לבצע פיילוט על אזור מסויים בעל מובהקות תיירותית, דהיינו, אזור שיש בו פעילות תיירותית משמעותית הן מבחינת היצע התשתיות והן מבחינת הביקוש.

הלגיטימציה לחקור את ענף התיירות ביחידות גיאוגרפיות אזוריות או עירוניות נובעת בין היתר מכך שהתיירות הינה תופעה רגישה מאוד למיקום וככזו היא נוטה להתמקם באזורים מסויימים בעוד שטחים נרחבים רבים אינם נמצאים בתחום ההשפעה של התיירות ו/או היכולת לקיים בתוכם תיירות. כך למשל במדינת ישראל מרבית התיירות הנכנסת הינה תיירות עירונית כאשר שטחים רבים אינם משרתים את הענף או חסומים בפני פיתוח תיירותי.

מדידה ואמידה של התיירות ברמה גיאוגרפית ממוקדת יותר יכולה לבטא בצורה מדוייקת יותר את ההשפעה (החיובית והשלילית) של הענף. המצגת תפרט את הסוגיות המרכזיות בנושא זה בישראל.

השפעת שינויי אקלים על תשתית התיירות והתאמות לתרחישי אקלים צפויים

יורם בן-ארי*, מרדכי שכטר** וחזי ישראלי***

* החוג לניהול משאבי טבע וסביבה, אוניברסיטת חיפה; המכללה האקדמית גליל מערבי
** החוג לניהול משאבי טבע וסביבה, אוניברסיטת חיפה; המרכז לחקר משאבי טבע וסביבה
*** החוג לגאוגרפיה ולימודי סביבה, אוניברסיטת חיפה; המכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן, המחלקה לניהול תיירות ומלונאות

בעשרות השנים האחרונות התרחשו שינויי אקלים בעולם שמתבטאים בין השאר בעליית הטמפרטורות, והתגברות בתדירות ובעוצמה של אירועי מזג אוויר קיצוני, כגון: טמפרטורות קיצוניות, גלי חום וסופות אבק. צפויים יותר אירועי גשם קיצוניים שיגדילו את שכיחות השיטפונות וההצפות. עליית מפלס הים ועלייה בעוצמה ובתדירות של סערות והצפות עלולה לסכן אזורים נמוכים טופוגרפית ולפגוע בתשתיות תיירותיות הנמצאות לאורך החופים. תופעות אלו ואחרות עלולות להשפיע על תעשיית התיירות באמצעות הגדלת הנזקים לתשתיות, הגדלת עלויות התפעול עקב דרישה לקירור, ואף להשפיע על דפוסי הביקוש התיירותי עקב פגיעה במערכות החוויה התיירותית.

מטרת המחקר היא לבחון את השפעת שינויי אקלים על תשתית התיירות תוך התמקדות בתחום האכסון התיירותי. זאת תוך הערכת הסיכונים והתועלות האפשריות, ובחינת התאמות אפשריות להשפעות הצפויות תוך התייחסות להשלכות על סקטור התיירות.

המתודולוגיה המחקרית כוללת שיטות מחקר שונות כמו ניתוח נתוני אקלים, סקירת מקורות ספרות מחקריים, חקר מקרי בוחן ותקשורת שנוהלה מול גורמים בתעשיית התיירות בישראל.

בשלב זה של המחקר תוצג הזיקה בין שינויי אקלים לתשתיות האירוח התיירותיות. בהרצאה יוצגו היבטים של השתנות אקלימית וגישות להסתגלות. ממצאים ראשוניים מראים כי פעולות הסתגלות יכולות להתבטא בהגדלת המודעות לאספקטים השונים של שינויי אקלים כמו למשל אי הוודאות, כמו גם בניהול מערכות סביבתיות תוך התייחסות לצרכי הלקוח ולהיבטים תפעוליים.

KiSTOS – מודל תיירותי סביבתי למזעור קונפליקטים בחופי הכנרת

דלית גסול

המחלקה לניהול תיירות ומלונאות, המחלקה ללימודי ארץ ישראל, המכללה האקדמית כנרת
בעמק הירדן

מרחב הזדמנויות הנופש (ROS – Recreation Opportunity Spectrum), הינו מודל איזור (Zonning) גנרי אשר פותח על ידי Clark and Stankey בשנת 1979. המודל מזהה חסמים וזרזים לפיתוח פעילויות נופש על פי מאפיינים פיסיים, חברתיים וניהוליים של אזור התכנון ומאפשר להתאים את סוג תשתית הנופש כמו גם את ממשק ניהול המבקרים לתנאי האזור.

סביב הכנרת קונפליקטים רבים הנוגעים לשימור, פיתוח וניהול מי האגם, חופיו וסביבתו. קונפליקטים אלו השפיעו על אופן הפיתוח התיירותי ויכולת השימור והביאו למצב של תחזוקה ירודה, תכנון לקוי, ניגוד אינטרסים וחוסר יכולת אכיפה. כתוצאה מכך, נפגע דימויה של הכנרת כאתר תיירותי והאיומים הסביבתיים גברו. על מנת להתמודד עם איומים אלו, הוקם איגוד ערים כינרת ע"פ חוק מיוחד שחוקקה הכנסת ובין יתר משימותיו, יזם האיגוד, יחד עם מינהל התכנון, תכנון סטטוטורי מחדש לחופי הכינרת.

מחקר זה נערך כרקע למהלכי התכנון של תמ"א 13/13 (תכנית המתאר הארצית החדשה לחופי הכנרת), וכלל סקרים מקיפים בנושא היצע וביקוש תיירותי, סקר שימושים, עמדות ותפישות המבקרים כלפי הכנרת, זאת לצד סקרים פיזיים ואקולוגיים נרחבים אשר נערכו על ידי מומחי צוות התכנון של תכנית המתאר. על בסיס עקרונות המודל הגנרי של "מרחב פעילויות הנופש", פותח מודל מותאם לייחודיות הכנרת ולמערך הלחצים התיירותיים והסביבתיים עליו אמור התכנון לתת מענה מיטבי.

מודל התכנון, KiSTOS (Kinneret Sustainable Tourism Opportunity Spectrum) מבוסס על איזור חופי הכנרת לשתי רצועות: קו החוף ועורף החוף. ברצועות נקבעה חלוקה נוספת לדרגות שימור ופיתוח על פי התנאים המקומיים. לכל דרגה נקבעו פעילויות נופשיות ותיירותיות מתאימות במטרה למזער את הקונפליקטים בין שימור הסביבה לפיתוח תיירות ולנהל את הכנרת וחופיה כמשאב תיירות בת קיימא.

משולש היחסים טבע, תיירות, קהילה: המקרה של עמק החולה

מיה דואני

המכללה האקדמית תל-חי

לתיירות אקולוגית ישנן הגדרות שונות המדגישות, שזו תיירות אחראית מבחינה סביבתית באזור טבעי, שאחת ממטרותיה היא לשפר את הרווחה הכלכלית ואולי אף התרבותית של אנשי הקהילה המקומית. מטרת ההרצאה היא לבחון את התמורות במערכת היחסים שהתפתחה בין התושבים המקומיים לבין הגופים הממונים על תפעול אתרי הטבע באמצעות שלושה מקרי חקר כרונולוגיים: הקמת שמורת החולה, תכנית הפיתוח התיירותי של פרויקט שיקום החולה ותפעול אגמון החולה.

שמורת החולה הנה שמורת הטבע הראשונה שנוסדה במדינת ישראל (1958) עוד לפני הקמת רשות שמורות הטבע. את השמורה ניהלו עד 1968 הקק"ל בשיתוף החל"ט. התושבים המקומיים, שהתפרנסו לפני ייבוש החולה מדיג (בעיקר חברי חולתה ויסוד המעלה), ביקשו להמשיך ולדוג בשמורה ואף לקבל את ניהולה ופיתוחה התיירותי. אולם, רוב פניותיהם נדחו והגישה השלטת הייתה גישה של הדרת מעורבות האוכלוסייה המקומית מענייני השמורה.

בסוף שנות השמונים בשל הנזקים הסביבתיים, שיצר פרויקט ייבוש החולה, וגרם לנטישת אדמות חקלאיות, לזיהום הכנרת ולבעיות נוספות, הוחלט לשקם את תפעול אדמות הכבול. חלק מהשיקום כלל הצפה של כ-1,100 דונם, שיקום בית גדול לח ושינוי ייעוד השטח שמסביבו לתיירות. אחת המטרות העיקריות של הפרויקט הייתה לייצר לחקלאים שאדמתם נפגעה, מקור הכנסה תיירותי חלופי באמצעות השיקום האקולוגי. תכנית הפיתוח התיירותי כללה הקמת כפרי נופש באמצעות הון פרטי בלב הפרוייקט באופן שאינו מתחשב בסביבה הטבעית לטובת הגדלת ההכנסה למחזיקי הקרקע. הקמת הכפרים לא יצאה עד היום אל הפועל בשל היעדר יזם שירצה לקחת על עצמו את תכנית הפיתוח התיירותי, שנכפו עליה הגבלות סביבתיות שונות.

מאמצע שנות התשעים החלו העגורים להגיע לעמק החולה בהמוניהם ונהפכו עד מהרה לאטרקציה תיירותית בפני עצמה. בתחילת שנות האלפיים לקחה קק"ל על עצמה את תפעול האגמון כאתר אקוטוריסטי, שמוקד העניין בו הוא צפרות. תפעול האתר נעשה בשיתוף נציגי מחזיקי הקרקע, הנהנים מרווחיו, אך בהתאם למדיניות של קק"ל, שאינה גובה כניסה באתריה. קק"ל יצרה חוויה שונה מזו הקיימת בשמורת החולה, שבה מרבית השטח אינו נתון לכניסת מבקרים והביקור הנו ברגל בלבד על שביל טבעתי אחד. באגמון לעומת זאת ניתן לנוע ביתר חופשיות ובאמצעי שינוע שונים: אופניים, רכב חשמלי, עגלת מסתור או ברגל. האגמון הפך עד מהרה לאתר תיירות פופולארי שמבוקר כיום על ידי כ-450,000 איש מדי שנה בעיקר בחודשי הסתו והחורף ותורם לכלכלת התיירות של האזור כ-60 מיליון ש"ח בשנה.

מקרי חקר אלו מדגימים כיצד היחסים בין שלושת המרכיבים של תיירות אקולוגית: טבע, תיירות וקהילה יכולים להשתנות. בהתחלה הטבע היה המרכיב הדומיננטי שיש לשמר גם על חשבון שיתוף הקהילה, לאחר מכן הקהילה ביקשה להתפרנס מהטבע גם על חשבון שמירתו ולבסוף פיתוח תיירותי, המנסה לשלב בין טבע לקהילה בהתאם לסטנדרטים של תיירות אקולוגית.

שבילי הליכה רב יומיים מבוססי קהילה: אמצעי לפיתוח כלכלה מקומית בקהילות פגיעות (communities fragile), והגדלת שרשרת הערך (value

chain) בפריפריה

שי יגל

שבילים קהילתיים

שבילי הליכה רב יומיים הפכו בשנים האחרונות לכלי משמעותי בפיתוח תיירותי ברחבי העולם, עם התפתחות התיירות האיטית (slow tourism) ועם הגידול בביקוש לפעילויות חוץ (outdoor activity). חיבור עמוק לתרבות המקומית עליונות נמוכות וחוויה יחודית הופכות שבילי הליכה רב יומיים למוצר מבוקש.

מהצד השני החיבור לתיירות פורצת דרך, הרחבת שרשרת הערך, ופיתוח כלכלה מקומית מחוץ לאזורי התיירות הקלאסיים הפכו את השבילים לפרויקטים אטרקטיביים לגורמי פיתוח תיירותי ממשלתיים. ודגומאות לכך ניתן לראות בפרויקט גדול בפורטוגל (Via Algarviana), במאמץ גדול של הממשלה הספרדית לחזק את שביל הצליינים לסנטיגו (Camino de Santiago), בפרויקט שביל ההימלאיה הגדול (Himalayan great trail), ואפילו פה אצלנו במזרח התיכון עם הפרויקט השאפתני של דרך אברהם (Abraham Path).

בישראל תרבות הליכה מפותחת וסימון שבילים מהצפופים בעולם, אולם התיירות הנכנסת מנותקת למדי מהתרבות הזו, הסיבות לכך מגוונות אולם באופן כללי ניתן להגיד שתשתיות מידע חסרות ומבנה שבילים שבאופן היסטורי יועד בעיקר לטיילות חינוכית הופכים את מערכת השבילים המצוינת לכמעט לא נגישה עבור תיירים שמחפשים חווית הליכה רב יומית. המודל המוצלח של שבילי הליכה מבוססי קהילה (community-based) כמעט ולא קיים בישראל, וזאת למרות מגוון הקהילות הרחב בפריפריה הישראלית.

שבילי הליכה איכותיים מושכים בשלב הראשון בעיקר תיירות עצמאית בעלת אופי ניסיוני (experiential tourism) שחסינה יותר בפני משברים בטחונים ואחרים, ופורצת דרך במיוחד בעידן הרשתות החברתיות לתיירות קלאסית. תכנון פרויקט תיירותי כזה צריך לבטא תפיסה של תיירות הליכה מבוססת שביל (rail-based hiking tourism), ולהתמקד בתיירות עצמאית פורצת דרך. אלו בדיוק הפרויקטים שהעלו על מפת התיירות אזוריים מרוחקים ממוקדי התיירות המסורתיים, הן במדינות עולם שלישי כמו נפאל, קירגיסטן, ופרו והן במדינות מערביות כמו ספרד, פורטוגל, צרפת ועוד...

על מסעות ואמנות על מסעות ואמנות:

שילוב הידע ההיסטורי בהוראה אקדמית של תיירות

אדר ירום

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

הסקרנות האנושית הינה אחד מגורמי היסוד המעודדים בני אדם לערוך מסעות. לאורך ההיסטוריה תרמו נוסעים להרחבת הידע על "העולם המוכר" ובפועל לחציית הגבולות ולחשיפה של עולמות בלתי מוכרים. הפעולה המיוחדת של ההתבוננות בסביבות המסע (בנופים טבעיים או בנויים) הינה תחום ידע מיוחד הקושר בין היסטוריה של מסעות לתולדות האמנות.

מסעות המבוססים על מניעים ותכנים תיירותיים (השונים לדוגמא מנדודים המבוססים על מניעים קיומיים) התפתחו פעמים רבות מתוך רצון להיחשף אל אוצרות טבע או למונומנטים מופלאים מעשה ידי אדם. בקצב מהיר למדי התפתחה תיירות הבודדים או הקבוצות לתעשייה מיוחדת של אספנות חוויות ומזכרות, בעלות אופי חילוני או דתי.

בהרצאה זו אציג את הזיקה בין היסטוריה של מסעות לבין תולדות האמנות כנקודת מוצא לניסוח קורסי מבוא אקדמיים עבור סטודנטים הלומדים את מקצועות התיירות השונים (תואר ראשון ושני). ההצעה מבוססת על האפשרות לאחד תחומי ידע מתוך דיסציפלינות שונות ובכך לצמצם את הצורך בקורסי בחירה מרובים מתוך תחומי ידע נפרדים.

מספר עקרונות יסוד הנידונים בהרצאה עומדים בבסיס הזיקה בין מסעות לאמנות:

- היסטוריה של התבוננות בדימויים והבנת תחומי עניין של תיירים
- גאוגרפיה היסטורית וראשית הארכיאולוגיה במרחב הארצישראלי
- היסטוריה דתית ותיירות דתית במרחב הארצישראלי והים תיכוני
- התפתחות התיירות העירונית בעידן המודרני

חשיבות השיעורים ההיסטוריים תוצג בהרצאה זו בהתאם לתחומי עניין ועיסוק אפשריים של בוגרי מקצועות התיירות: כתיבת תוכן ויישום התוכן במערכות בעלות עניין (כגון מערכת החינוך); מושגי היסוד בלימוד בהכרות עם מוסדות תרבות, בדגש על מוזיאונים וגלריות; יזמות באינטרנט ופרויקטים תיירותיים מבוססים על תרבות ויזואלית.

אסטרטגיות לשיווק תיירות בתנאי איום מתמשך:

שיווק תיירות למדינות מתפתחות

ערן כתר

המחלקה לניהול תיירות ומלונאות, המכללה האקדמית כנרת בעמק הירדן

בשנים האחרונות חלה עלייה ניכרת בתיירות למדינות מתפתחות, ויעדי תיירות באסיה, אפריקה והמזרח התיכון מציגים שיעורי צמיחה דו-ספרתיים. נוסף על יעדי תיירות פופולריים כגון תאילנד, דרום אפריקה ומצרים, מדי שנה מדינות נוספות באזורים אלה מצטרפות למערך ההיצע התיירותי ומנסות לפלס את דרכן מבעד לתחרות הגלובאלית. בבואם לשווק את עצמן, יעדים רבים במדינות מתפתחות סובלים מסטראוטיפים, דימויים שליליים, תפיסות סיכון גבוהות ותדמית בעייתית. יתרה על כך, פעמים רבות הדימוי השלילי מבוסס גם על מציאות בעייתית, ועל אתגרים פיזיים כגון תשתיות לקויות, ארועי משבר תכופים, גורמים גיאוגרפיים ואיום מתמשך על תיירים ומבקרים. בהינתן רקע זה, המחקר הנוכחי מעלה את השאלה: "באיזה אסטרטגיות שיווק מדינות מתפתחות עושות שימוש להתגברות על דימויים שליליים ומשיכת תיירים?" כמענה לשאלת המחקר, העבודה הנוכחית בחנה למעלה מ-100 מקרי בוחן מרחבי העולם המתפתח, במטרה לאפיין את אסטרטגיות התקשורת בהן נעשה שימוש למשיכת תיירות. המחקר עשה שימוש בשיטה של ניתוח תוכן איכותני, תוך דגש על בחינה שיטתית של פעילות יחסי ציבור, מסרי קמפיינים, חומרים וויזואליים, סלוגן ולוגו, ערוצי הפצה ובחירת קהלי יעד. מתוך ממצאי המחקר עולות למעלה מ-20 אסטרטגיות תקשורת בהן מדינות מתפתחות עושות שימוש לשיווק תיירות. באמצעות השימוש באסטרטגיות, יעדי תיירות במדינות מתפתחות מנסים להשפיע על סיקורם בתקשורת ולייצר סיקור אלטרנטיבי, להעביר מסרים שמטרתם לחזק את הדימוי החיובי ולמזער את התפיסות השליליות, ולהתחבר לקהלי היעד הרלוונטיים או להחליפם בקהלים מתאימים יותר. מיפוי אסטרטגיות אלה מסייע להעמקת הידע התאורטי והמעשי בתחומים של דימוי יעד תיירות, ניהול משברים תקשורתיים, שיקום דימוי שלילי ושיווק תיירות תחת תנאי איום מתמשך.

הבניית תודעת סכסוך באתרי תיירות: ירושלים והסכסוך הציוני-ערבי

בן לב-קדש

האוניברסיטה העברית בירושלים

אתרי תיירות-מורשת הם 'מחוזות זיכרון' לאומיים, וככאלו הם מבנים תודעה לאומית ותודעה של סכסוך בין לאומים. עם זאת, חקר נרטיבים בתיירות בישראל, התמקד בעיקר במדריכים, ולא עסק דיו בשאלות הקשורות להבניית התודעה של הסכסוך, דרך הנרטיבים המוצגים באתרים עצמם.

דניאל בר-טל הניח תשתית פסיכולוגית להבנת הסכסוך הציוני-ערבי, מנקודת המבט של החברה הישראלית-יהודית. הוא מצא תימות עיקריות בתודעתה של חברה זו, ואשר ניתן לתמצתן בכך שבתודעת החברה הישראלית-יהודית, זהו סכסוך דיכוטומי בין 'טובים לרעים', שבו ל'רעים' (הערבים) אין הצדקה מוסרית, ואילו לטובים (הציונים), שהם גם החלשים וגם הקורבן עיקרי לסכסוך, יש הצדקה מלאה. ממצאיו של בר-טל נבעו מבחינת מוצרי תרבות שונים, אך לא אתרי תיירות.

ההרצאה תציג מחקר, שבחן אתרי תיירות-מורשת בירושלים וסביבתה, מתוך גישה ביקורתית, הרואה בהם סוכן זיכרון לאומי. הוא התמקד בנרטיבים שמוצגים באתרים באופן קבוע, ובחן אותם בדרך של קריאה פרשנית של טקסטים כתובים, חזותיים וקוליים, תוך העמדת נרטיבים אלו אל מול התימות, שמצא בר-טל, כמרכיבות את תודעת הסכסוך הציוני-ערבי.

המחקר מצא שהזיכרון הקולקטיבי שמבנים אתרים אלו הוא כזה שמחזק ומשמר את תודעת הסכסוך, תוך שכפול של התימות המרכזיות בו, וזאת על אף שבמרבית האתרים הנרטיב הגלוי מתעלם מקיומו של סכסוך, ומדחיקו מן התודעה של המבקר באתר. ההרצאה תציג את התימות המרכזיות שמבנים אתרי התיירות ואת הפרקטיקות השונות בהן מובנות תימות אלו, תוך הדגשת נקודת מבט, שלא זכתה לדי תשומת לב מחקרית, ואשר מדגישה הן את המבט על האתרים עצמם (ולא על המדריכים בהם), והן את העמידה על המשמעויות שיש לאתרים אלו על עיצוב תודעת הסכסוך (וכך, לפחות באופן תיאורטי, על מידת הימשכותו).

לחיות בעבר (Living in the past):

עתידה של התיירות ההיסטורית בארץ ישראל

רפאל (רפי) לואיס

אוניברסיטת חיפה והמכללה האקדמית אשקלון

במהלך העשור האחרון הפך השחזור ההיסטורי Re-Enactments או Living History לאחד התחביבים הנפוצים ביותר באירופה ובארה"ב. מדי סוף שבוע מתמלאים פארקים לאומיים רבים בעולם בהמון אדם. אוהלים ודגלים ססגוניים צובעים את השדות, ובאוויר מתערבבים יחדיו קולות ההמון, צלילי ניגון, עשן מדורות וריח תבשילי קדרה. מה שבעבר נתפס כעיסוק של קבוצות שוליות, הינו היום תופעה שאין (ואף לא ניתן) להתעלם ממנה. בעולם ישנם מאות מועדונים העוסקים בשחזור היסטורי. הפסטיבלים המרכזיים מהווים מוקד משיכה לעשרות אלפי משתתפים, פעילים וצופים. מדובר במפגשים, שבהם המשתתפים משילים מעליהם את חזותם המודרנית ומסגלים לעצמם מאפיינים תרבותיים של תקופה, תרבות או אירוע היסטורי מסוים. הפעילות נערכת תחת מסגרת חוקים מוקפדת שמטרתם הראשונה היא למנוע חבלות מהמשתתפים הפעילים והצופים.

המסירות, שמפגינים חברי המועדונים השונים לתחביבם, וניסיונם המתמיד ליצור העתקים קרובים ככל הניתן לנושא התעניינותם, הובילו לצבירת ידע רב על היבטים שונים הקשורים לתרבויות העבר. כחוקרי עבר, השחזור ההיסטורי מאפשר לנו לגשר במעט על הפער הקיים בין התיאור ההיסטורי לממצא הארכיאולוגי. כחוקרי תיירות מדובר בפוטנציאל חינוכי וכלכלי משמעותי שרק מתחיל להתממש בארצנו.

עברה העשיר של הארץ הינו אחד ממשאביה של מדינת ישראל. בארץ פועלים היום מספר מועדוני שחזור היסטורי המקיימים אירועים שנתיים המושכים קהל מקומי ובין-לאומי של מאות עד אלפי משתתפים. בהרצאה תוצג הפעילות המתקיימת בארץ, נשאל מדוע פעילות זו כמעט ואינה מושפעת מאיומים ביטחוניים, נציג את הפוטנציאל החינוכי והכלכלי הגלום בפיתוחה ונעמוד על התפקיד המרכזי של ערים כאשקלון, אשדוד וקריית גת בפיתוח ובהובלת ענף תיירותי חדש זה.

יחסים מסוכנים: תיירות יהודיות ומקומיים ערבים בסיני

Dangerous Liaisons-Jewish Female Tourists and Local Arab Men in Sinai

דריה מעוז

המכללה האקדמית הדסה

ב-31 באוקטובר, 2015, התרסק מטוס רוסי שיצא משדה התעופה שארם א-שייח. 224 אנשים נספו. האחראים – שלוחת דאע"ש בסיני המכונה "ווילאת סינאא" (מחוז סיני). ב-24 נובמבר השנה – פחות מחודש לאחר מכן - התפוצצו שתי מכוניות ליד מלון באל-עריש שבצפון סיני וגבו את חייהם של שלושה אנשים ועוד כ-12 פצועים. 11 שנים לפני כן, ב-7 באוקטובר, 2004, ביצע ארגון אל קאעידה בסיני שלושה פיגועים קטלניים בראס א-שטאן ובמלון הילטון טאבה, שבהם נהרגו 34 בני אדם, מהם 13 ישראלים. בין לבין, ב-2011 הוקם ארגון הטרור "אנצאר בית אל מקדיס" (נאמני בית המקדש/ירושלים) שהיה מעורב בפיגועים נגד מצרים וישראלים ונשבע אמונים לדאעש בנובמבר 2014.

סיני הפכה בעשור האחרון מגן עדן לשטח הפקר; ממקום אליו היו מגיעים מדי שנה מאות אלפי תיירים לאחד המוקדים המסוכנים במזרח התיכון - אזור של פעילי טרור קיצוניים והג'יהאד העולמי.

לאורך עשור הדמים הזה, ולמרות תהליך הפיכתה של סיני מבועה של שלוה למוקד טרור – ממשיכים עשרות אלפי ישראלים להגיע לסיני, ברובם ערבים ישראלים, ומיעוטם – יהודים, וביניהם גם נשים יהודיות ישראליות שמנהלות רומנים עם מקומיים, כמה מהן נשואות להם.

במשך השנים שבהן ערכתי עבודות שדה בסיני (2004-2010) – פגשתי את הישראליות הללו, ולאחר מכן המשכתי להיות עמן בקשר. המחקר הנוכחי מתבסס על ראיונות שערכתי עם 15 נשים בסיני ובישראל ועל שיחות לא רשמיות והתכתבויות אתן בין 2004 לימינו.

במחקר רציתי לבדוק – במה שונה ודומה תיירות זו למה שהוגדרה בספרות "תיירות רומנטית", איזה תפקיד משחקים פה ההיבט הכלכלי, המיני והרגשי. ובעיקר – מי הן הנשים הללו וכיצד הן תופסות את הקשר הרומנטי שלהן בהקשר החברתי-פוליטי הסבוך והמורכב שבו הוא מתנהל. מעטים המחקרים שבדקו יחסים רומנטיים מעורבים בין ערבים ליהודיות – והם מאירים את ההתנסות הקשה של הזוגות הללו. בישראל – גורמים יחסים מסוג זה למה שהוגדר כ"פאניקה מוסרית", כשהערבים נתפסים כשוחרי טרף, נצלנים, מסוכנים ואלים והנשים כפתיות, חלשות וטיפשות, בעלות בעיות רגשיות ומבתיים הרוסים.

תיירי ואתרי מורשת:

טקסטים וקולות מספר המבקרים במוזיאון גבעת התחמושת בירושלים

חיים נוי

החוג ללימודי תיירות, המכללה האקדמית אשקלון

בספרו הידוע טען האנתרופולוג דין מקאנל כי "לתיירים אין תפקיד רציני או מבני כלשהו בהפקת התיירות באתרים בהם הם מבקרים" (MacCannell, 1976, עמ' 102). בהרצאה זו אבקש לברר טענה זו, לאור בחינה של טקסטים שתיירי מורשת מנסחים וכותבים בספרי מבקרים ציבוריים (Noy, 2015). אטען שבעזרת ממשקים של השתתפות תיירים (tourists' participatory media), יכולים תיירי מורשת להשתתף ולתרום להבניית המורשת, לגילומה, ולפרשנותה. בהרצאה אציג שילוב של שלושה סוגי ניתוחים המתייחסים לטקסטים ולקולות של תיירי מורשת, בעזרתם ניתחתי את ספר המבקרים במוזיאון אתר ההנצחה הלאומי 'גבעת התחמושת' בירושלים: א. ניתוח סמיוטי, המאיר את 'התחביר' של אתרי ומוזיאוני מורשת. ב. ניתוח אתנוגראפי, המתייחס להתנהגויות התיירים באתר ולאופן בו הם מגיבים כלפי ספרי המבקרים וכלפי ממשקים נוספים המזמינים את השתתפותם בנרטיב המורשתי, ב. ניתוח דיסקורסיבי-לשוני המתייחס לשפה של התיירים, ומאיר את האופן בו הם מפגינים את זהותם כזהות של תיירי מורשת המבקרים באתר הקשור במורשתם. אטען שבעזרת הצהרות של זהות ומורשת, מפקים תיירים מרחבי תיירות, המתייחסים בצורות שונות אל אתרי התיירות ואת הנרטיבים של המורשת שהם מתווכים.

מקורות

MacCannell, D. (1976). *The Tourist: A New Theory of the Leisure Class*. New York: Schocken Books.

Noy, C. (2015). *Thank You for Dying for Our Country: Commemorative Texts and Performances in Jerusalem*. Oxford: Oxford University Press.

Hosts' Personal Photo as a Trust Generator on Airbnb

Aliza Fleischer, Nathan Magen, and Eyal Ert

The Hebrew University of Jerusalem

The recently flourishing tourism related sharing-economy platforms, such as Airbnb, highlight sellers' appearance by posting their personal photos. We suggest that the presence of these photos can have a significant impact on guests' behavior. Specifically, we contend that guests infer the host's trustworthiness from these photos, which consequentially affects their choice. In an empirical analysis of Airbnb's data and a controlled experiment, we found that the more trustworthy the host is perceived to be from her photo, the higher is her listing's price and its probability to be booked. We found that hosts' reputation, communicated by their online review scores, has no effect on consumers. This null effect is shown to stem from the uniformly high review scores in Airbnb. We show further that if review scores were varied experimentally, then they would affect guests' decisions but the role of the host's photo still remains prominent.

Particularism vs. Universalism in Hiking Tourism

Noga Collins-Kreiner and Nurit Kliot

Department of Geography and Environmental Studies

University of Haifa

This study explores domestic hiking as experienced on a long distance trail in Israel—the Israel National Trail (INT)—as a social, emotional, ideological-political, and cultural system. The INT is a north-south running 1,000 km cross country trail walked by an estimated 55,000 hikers each year.

While the nation of Israel promotes the INT as an experience to showcase the beauty of Israel and to build political support for its Zionist agenda, the motivations of Israelis hiking the trail have yet to be investigated. This is important because one such framework to help explain these diverse motivations for hiking the INT is Parson's (1977) universalism-particularism continuum of motivations. On this continuum, orientations range from formally detached relationships (universalism) to personalized relationships (particularism).

Our two research questions were: a) what are hikers' motivations for hiking the INT, and b) is it possible to differentiate between the universalistic and particularistic systems of hiking on the trail? Our theoretically informed and empirically based exploratory study was conducted according to the following methodology:

Based on the literature, a questionnaire containing 44 questions was formulated. The next stage in the research was content analysis. First, the data was organized into main categories. Next, all the resulting categories were classified and graded on the continuum from universalism to particularism. The questionnaire was distributed to hikers via the internet. Altogether, 210 questionnaires were completed in full by domestic hikers between March 2013 and March 2014.

This study characterizes the INT hiking system as both universalistic and particularistic in nature and highlights the crucial role of particularistic attributes among Israeli hikers. On this basis, we argue that hiking the INT is an element of Israeli society's traditional sense of collectiveness and is one component of a 'ritual of socialization' by which solidarity and personal commitment to one another are part of the nation building process. In this way, hiking the INT is political, as reflected in its role in political ideological socialization in Israel. In this process, place identity plays a particularistic role, serving to generate psychological and emotional links between people and places.

תיירות מורשת יהודית כתיירות נישה ביישובים פריפריאליים קטנים:

המקרה של בלמונטה, פורטוגל

שאול קרקובר* ואנבלה דיניס**

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב University of Beira Interior, Portugal *

עבודה זו בוחנת את התרומה הפוטנציאלית של מוצרי נישה לפיתוח תיירות בת-קיימא במקומות פריפריאליים קטנים. המחקר התבצע בעיירה בלמונטה במערב פורטוגל. עיירה זו יישמה אסטרטגיה של פיתוח ענף התיירות באמצעות "פארק מוזיאונים" או מקבץ של מוזיאונים. מקבץ זה מורכב מסוגים שונים של המורשת המקומית, כולל ההיסטוריה היהודית הייחודית של המקום. המחקר האמפירי התבסס על נתונים ממקורות ראשוניים ומשניים. תוצאות המחקר מצביעות על כך שתיירות נישה של המורשת היהודית מהווה פלח חשוב, הולך וגדל, ועם זאת עדיין אין בכוחו לשמש בשלב זה כמנוע הבלעדי של פיתוח התיירות המקומית. יתכן שתיירות המורשת היהודית תניב תוצאות טובות יותר עם ערך מוסף גבוה יותר אם וכאשר יפתחו שירותים ייחודיים כמו מזון כשר ומלון סמוך לבית הכנסת. מסקנות המחקר הן: (א) תיירות נישה צריכה להיות מפותחת כמקבץ של מוצרים, (ב) מורשת יהודית מופיעה כמוצר נישה בר-קיימא במסגרת של מקבץ אתרי מורשת ומוזיאונים, (ג) המעורבות של שלטון המקומי היא קריטית להצלחה הפיתוח התיירותי; (ד) קיימות של מוצרי תיירות נישה מותנית בהצטרפות אל רשתות מקומיות וגלובליות.

פיתוח תיירות אורבנית

משה שמא

המחלקה לניהול מלונאות ותיירות, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב

החוג ללימודי תיירות, המכללה האקדמית אשקלון

המחקר עוסק בזיהוי, מדידה וניתוח של המשתנים המשפיעים על פיתוח מצאי אטרקציות תיירותיות בערים. שתי קבוצות משתנים נבדקו, ניהוליים ומקומיים (גולמיים). פעולות הניהול של הרשות המוניציפאלית בכל עיר נבדקו באמצעות שישה משתנים: (1) תקציב פיתוח תיירותי (2) תקציב שפ"ע עירוני (3) תקציב שיווק העיר (4) מספר תקני כוח האדם לתיירות (5) רמתה של תכנית העבודה ו- (6) קיומו של ארגון תיירותי. במקביל נבדקו שישה משתנים מקומיים (גולמיים): (7) גודל העיר (8) דירוג חברתי-כלכלי (9) מועד יסוד העיר (10) זהות לאומית (11) קירבה לעיר מלונאית ו- (12) יציבות שלטונית בעירייה. כל אלו נבדקו ביחס למידת השפעתם על מספר האטרקציות בעיר ומידת חשיבותן. במסגרת המחקר מופו כל האטרקציות התיירותיות (1097) בכל הערים בישראל (76) כאשר אוכלוסיית המשיבים (N=781) היא מקרב מומחים בתחום. תוצאות המחקר מראות כי הן למשתנים הניהוליים והן למקומיים יש השפעה מהותית על פיתוח האטרקציות התיירותיות, אך השפעתם של המשתנים הניהוליים גדולה יותר, בעיקר בכל הקשור למידת החשיבות של האטרקציות. ניתוחים הסטטיסטיים שכללו גם גרסיה מרובה, ניתוח גורמים, FACTOR SCORE ו-SEM, נמצאו משתנים ספציפיים הבולטים בעקביות במידת השפעתם.

היררכיה של אתרי עלייה לרגל במישור החוף הדרומי בתקופה העות'מאנית

ותקופת המנדט

אבי ששון

החוג ללימודי ארץ-ישראל, המכללה האקדמית אשקלון

מנהג העלייה לרגל לקברי קדושים, ה"זיארה", נהוג באיסלם וביהדות, בעיקר מימי הביניים והלאה. מנהג זה התקיים אמנם במשך כל ימות השנה אולם החגיגות הגדולות התקיימו בעיקר בסוף הקיץ. היה זה מתוך שיקולים היסטוריים וכן מתוך שיקולי נוחות. ברבות השנים נקשרו למסורת ההיסטורית והדתית גם היבטים חקלאיים, וכך הפכו חגיגות אלה גם לציון סופה של עונה חקלאית (סוף עונת הקציר/אסיף או סוף עונת האבטיחים).

מבחינה היסטורית, מסוף המאה התשע-עשרה, ניכרת מגמת "חילון" מסויימת שביב מנהג זה. ככל שהודגשו יותר ההיבטים החקלאיים, הלך ונשכח שורש המנהג. סוחרים שונים ניצלו את החגיגות למכירת מזון ומוצרים שונים ואילו החגיגות עצמן כללו כל מיני שמחות, שעשועים ומשחקים, לא תמיד באווירה דתית או בהקשר דתי.

במישור החוף הדרומי של ארץ-ישראל שרשרת ארוכה של אתרי קודש ועלייה לרגל המיוחסים לאיסלם. מחקרים שונים שערכנו במספר אתרים שכאלה, החל מסידנא עלי בחוף הרצליה, עבור דרך נבי רובין בחולות פלמחים, שייח' עוואד, שייח' אח'דר ושייח' מוחמד בחוף אשקלון, וכן בשית ומעיאר באזור גדרה מלמדים אמנם על תפוסתה של התופעה אולם ככל שמעמיקים חקור ניתן להבחין בהיררכיה של אתרי עלייה לרגל. במרחב הנדון ניתן להבחין במעמדות שונים מבחינת עולי הרגל המוסלמים, החל מאתרים בעלי חשיבות מקומית, עבור דרך אתרים בעלי חשיבות אזורית ועד לאתרים בעלי חשיבות בינלאומית. למעמדם הדתי והחברתי של האתרים ישנן השפעות שונות בתחום הגאוגרפי, החברתי, האדריכלי ועוד.

בהרצאה אציג את האתרים הנבחרים, תולדותיהם והתפתחות העלייה לרגל אליהם. נבחן את ההיררכיה של האתרים והשפעותיה עליהם.

שמות מציגים ופרטי התקשורת

eavraham@com.haifa.ac.il – אלי אברהם
gilaoren@colman.ac.il – גילה אורן
ayalon100@013.net – יוני איילון
eladalmog83@gmail.com – אלעד אלמוג
yarone@tourism.gov.il – ירון ארגז
Eyal.Ert@mail.huji.ac.il – איל ארט
ybenari68@gmail.com – יורם בן-ארי
dalit.gasul@kinnerert.ac.il – דלית גסול
mayaduanany@gmail.com – מיה דואני
shaiyagel@gmail.com – שי יגל
heziisr@gmail.com – חזי ישראלי
yarum@post.bgu.ac.il – אדר ירום
ek@eketter.com – ערן כתר
Benlevkadesh@gmail.com – בן לב-קדש
rafilewiss@gmail.com – רפאל (רפי) לואיס
daryariva@gmail.com – דריה מעוז
chaimnoy@gmail.com – חיים נוי
aliza.f@mail.huji.ac.il – עליזה פליישר
nogack@geo.haifa.ac.il – נוגה קולינס קריינר
nuritk@geo.haifa.ac.il – נורית קליאוט
shaul@bgu.ac.il – שאול קרקובר
mssh@zahav.net.il – משה שמא
sassonavi@walla.co.il – אבי ששון